

Sortida etnobotànica. Bonastre, 7 de maig de 2023

EL MASSÍS DE BONASTRE

LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA

El **Massís de Bonastre** és una branca de la **Serralada Prelitoral Catalana** (Serra del Montmell) que forma un conjunt de muntanyes baixes entre les comarques del Baix Penedès, l'Alt Camp i el Tarragonès. El cim més alt és el **Puig de Sant Antoni** 408 m (Albinyana) al nord-est del massís. Pel sud, els contraforts del massís arriben al mar Mediterrani a la **Punta d'en Guineu** (Roc de Sant Gaietà) en terme de Roda de Berà. Enmig de les muntanyes hi ha **planes** (els Plans, Plana Manyera...) amb **conreus de secà**, ametllers, garrofers, oliveres i vinya.

SÒL-GEOLOGIA

El Massís de Bonastre separa físicament la depressió Vallès-Penedès del Camp de Tarragona. Alhora, és un lloc de **rellevància geoestratigràfica**, amb afloraments geològics que contribueixen al coneixement de les seqüències sedimentàries de les conques terciàries de la Mediterrània occidental.

La litologia predominantment és la **calcària-dolomítica**, amb extensos **carsts** de gran interès geològic, bioespeleològic, prehistòric i hidrològic. També hi afloren abundantment el **guix** i les **marginíes**.

HIDROGRAFIA-TORRENTS I CURSOS D'AIGUA

El principal torrent que drena el massís de nord a sud és el **torrent de l'Aguilera** o torrent major de Bonastre que a la plana litoral també arreplega les aigües del **torrent de Cal Setró**.

A l'oest, el **Barranc de Salomó** i el **torrent de la Serralta** aflueixen cap al riu Gaia, ja vora el mar. El **riu Gaia** marca el límit occidental del massís.

El **torrent de la Seguera**, a la banda nord, i el de **Nicolau** al nord-est, condueixen les seves aigües cap a la **Riera de la Bisbal**, riera que marca el límit oriental del massís.

A l'est, els torrents de les **Quatre Boques** i del **Lleó** aflueixen cap al mar al terme del Vendrell.

CLIMA

El clima de Bonastre és el **clima mediterrani** amb marcada influència marítima.

Dins dels climes del món, el mediterrani ocupa relativament **molt poca superfície** i sempre en el costat occidental dels continents entre els 30 i 45 graus de latitud, tant al nord com al sud de l'Equador. A més de tota la conca mediterrània (i àrees properes) també tenen clima mediterrani parts de l'extrem sud d'Àfrica, de l'oest d'Austràlia, de Xile, de Califòrnia i d'Oregon. Els arxipèlags de les Canàries i Açores es consideren plenament mediterranis pel que fa al règim de precipitacions encara que el règim de temperatures ja sigui subtropical.

La influència pluviomètrica mediterrània arriba fins a l'Afganistan, però ja dins d'un clima estepari o subdesèrtic. El total anual de pluja oscil·la entre un mínim d'uns 200 litres a Almeria, a ultrapassar els 1.000 litres a Gènova. En tots els casos la precipitació a l'estiu no és suficient per cobrir l'**evapotranspiració** de les plantes. En el cas del Massís de Bonastre, la precipitació mitjana anual s'aproxima als 500 mm.

MASSÍS DE BONASTRE, PEIN (Pla d'Espais d'Interès Natural) (àrea oriental, límit torrent de l'Aguilera)

Espai natural situat entre les comarques del Baix Penedès i l'Alt Camp i que marca la separació entre la depressió Vallès-Penedès de la del Camp de Tarragona. **(ZEPA) Zona Especial de protecció d'Aus.**

Any declaració: 2006. Normativa: Acord de Govern 112/2006, de 5 de setembre de 2006.

Superfície: 2.680 ha. Titularitat: Pública.

Municipis: Bonastre; Albinyana; el Vendrell; la Bisbal del Penedès; Roda de Berà.

Regions naturals de Catalunya: sistema mediterrani Central litoral.

Tipologia d'espai: espais de muntanya litoral

Hàbitats (PEIN) de l'Annex I de la Directiva 92/43 d'hàbitats. Llista referent al conjunt de l'Espai de la xarxa Natura 2000:

5330 Matollars termomediterranis i predesèrtics amb pi blanc, arboç, argelaga negra, bruc, aladern, fals aladern, llentiscle, garric, ullastre, rogeta, lligabosc mediterrani, aritjol, càrritx, llistó, càrex...

6220 Prats i erms mediterranis amb gramínies i anuals, basòfils Pastures xeròfiles baixes, sovint discontinües, obertes, integrades per gramínies anuals i vivaces que es desenvolupen sobre substrats de diversos tipus, sovint calcaris i rics en bases, poc profunds, de vegades superficialment pedregosos.

8210 Pendentos rocallosos calcícoles amb vegetació rupícola que aprofita les fissures del rocam (cingles, costers i penyals calcaris) Roques amb poblaments dispersos de mates, petites o mitjanes, sovint de fullatge blanquinós, que arrelen a les esclertes. Hi predominen les plantes **adaptades a la sequera** i exhibeixen pilositat densa, fulles crasses, petites o convolutes.

9540 Pinedes mediterrànies de pins endèmics (blanc, pinyoner...).

92A0 Boscos de galeria de salze i àlber (ressequint rierols, torrents i fils d'aigua).

PAISATGE

Entre els camps de secà, matollars i bosquines, hi destaca l'arquitectura tradicional de **marges i barraques de pedra seca** a la plana entre Masllorç i Bonastre o als voltants d'Albinyana i també els **camins de transhumància** com la carrerada de Bonastre a Albinyana. Hi ha nuclis urbans força compactes com Masllorç, Albinyana i Bonastre entre d'altres. També hi ha, escampats, antics **masos** (Mas Gibert, Cal Pugic, Cal llorenç...) **corrals, pallisses i pous**.

En les darreres dècades hi han proliferat **urbanitzacions**. Al sector nord, entre els nuclis de Masllorç i Albinyana, les urbanitzacions han canviat substancialment el paisatge. Estan envoltades per extenses masses de vegetació i, per tant, sotmeses a un alt **risc** de ser afectades pels incendis forestals.

VEGETACIÓ

L'**abandonament** agrícola dels darrers 50 anys ha fet que turons i serres hagin estat colonitzats per la vegetació. És una **vegetació espontània** que té una **distribució irregular** i està caracteritzada per la presència de bosquines i "boscos" **de pi blanc**. En les darreres dècades, els **incendis forestals** han afectat moltes àrees del massís, especialment en els sectors de contacte amb les infraestructures de comunicació i les urbanitzacions. Des de Bonastre fins a Albinyana hi predomina la **vegetació arbustiva**, mentre que les pinedes de pi blanc es mantenen en els sectors no afectats pels grans incendis. Els turons i pujols arrodonits de les muntanyes del Tet (Clot de Bou) i la muntanya de la Rovira (Còdol) formen un paisatge amb pendents uniformes però constants que hi dificulten l'activitat agrícola.

La comunitat vegetal dominant és la màquia de **garric** i **margalló**, amb algunes zones d'**alzinar** i **llentiscle**.

L'espai del Massís de Bonastre ha patit incendis forestals de grans dimensions, per la qual cosa hi ha un domini de les comunitats de brolla calcícola de **romani** i **bruc**, els garrigars i les pastures seques d'anuals i vivaços. També hi ha àrees amb estrat arbore de pi blanc, on s'hi barregen espècies pròpies de la màquia i els alzinars, la brolla calcícola i els **prats secs** al sotabosc.

En els estrets cursos fluvials s'hi desenvolupa el bosc de ribera força ben conservat amb **freixes** i **àlbers** i interessants poblacions de **murtra**. Alguns tallats rocosos acullen petites falgueres com la **falzia glandulosa**. Entre les espècies més remarcables de la seva flora també n'hi ha **termòfiles** com l'**esparreguera marina**, l'**iris** i el **narcís boscà**.

Adreces d'interès

<http://paisatgepenedes.cat/project/massis-de-bonastre/>

https://mediambient.gencat.cat/ca/05_ambits_dactuacio/patrimoni_natural/senp_catalunya/espais_sistema/camp_de_tarragona/bon/

https://ca.wikipedia.org/wiki/Clima_mediterrani

https://mediambient.gencat.cat/ca/05_ambits_dactuacio/patrimoni_natural/senp_catalunya/espais_sistema/terres_de_l_ebre/pnc/bio/

<https://xarxanatura.es/es/clasificaciones/habitats-es/>

http://www.gencat.cat/mediamb/habitats/fitxespdf/62_1111.pdf

<http://www.floracatalana.cat/flora/cataleg>

ARBRES I PLANTES

Els torrents i rierols (l'Aguilera, font del Pastorell, el Torrentet, font del Rector).
Fondals amb curs aigua o humitat persistents.

Àlber, àlber blanc, poll àlber, poll/pollancre blanc, àlber argentat, (*Populus alba*)
Freixe. freixe de fulla estreta o estanca-sang (Mallorca) (*Fraxinus angustifolia*)
Om. (*Ulmus minor*) La grafiosi, malura fúngica, afecta als oms de l'espècie
Plàtan, plàtan comú, plàtan d'ombra o plataner (*Platanus x hispanica...*)
Roldor, emborratxacabres, o raola (*Coriaria myrtifolia*) fruits verinosos
Cua de cavall ramosa, cua de cavall petita (*Equisetum arvense*), diurètica
Saüc o saüquer (*Sambucus nigra*) mengivol i medicinal

Els camps abandonats i marges (vegetació arvense) (l'Aubedà, el Roldonar, els Plans).
Vegetació espontània i oportunista que apareix als camps que havien estat llaurats i els seus vorals on també hi resten oliveres, garrofers, vinya, ametllers i avellaners.

Olivarda (*Dittrichia viscosa*) planta aromàtica, medicinal, astringent
Fonoll (*Foeniculum vulgare*) és una espècie silvestre i conreada. Condiment tradicional
Esbarzer o albarzer o romaguera (*Rubus ulmifolius*) móres, medicinal antidiarreic
Aladern, llampúdol, la llampuga o llampuguera (*Rhamnus alaternus*) perenne
Rogeta (*Rubia peregrina*) petita liana, planta enfiladissa, aspra al tacte i enganxosa
Arítjol (*Smilax aspera*) És una planta enfiladissa amb tija flexible i molt espinosa

Els rodals al voltant del poble, masos i llocs habitats (vegetació ruderal) (Estries, Parellada...). Vegetació a prop dels llocs habitats i molt alterats per l'acció de l'ésser humà.

Atzavara agave, donarda, pita, pitalassa o pitera (*Agave americana*)
Figuera de Moro, figuera de pala o palera al País Valencià (*Opuntia ficus-indica*)
Lledoner, lledó o gaiater (*Celtis australis* L.) varietat d'usos, eines, aliment bestiar...
Ortiga, estrígol o estríjo (*Urtica dioica*, i *Urtica urens*, petita) "urticant" diversos usos

El "bosc" ocupant el terreny dels camps abandonats i abans alzinar (obaga del Maià, Puig-roig...) Arbres i plantes ocupant els vessants i els costers.

Alzina, aglaner, aulina, (*Quercus ilex* L./ *Quercus ilex* ssp. *ilex* L.) eines, carbó, medicinal
Pi blanc, el més comú i estès als boscos secs del massís (*Pinus halepensis*)
Argelaga, argelaga de muntanya (*Genista scorpius*) medicinal, tintura
Bruc d'hivern, bruguera, cepell, xipell, xiprell o ciprelló. (*Erica multiflora*) arrel, s pipes
Arboç, arbocer, cirerer d'arboç, cirerer de pastor o llipoter (*Arbutus unedo*) fruits
Llentiscle, mata o matissa (*Pistacia lentiscus*) làtex i garlandes

Les carenes i muntanyes, antic bosc degradat pels incendis (coll de Verdals, costa del Sanabre, Covillassos...) Matollars amb vegetació que resisteix el pas dels incendis forestals i plantes de ràpida expansió.

Garric, coscoll, coscó (*Quercus coccifera*) ocupa gairebé tot el massís

Margalló, bargalló, garballó (*Chamaerops humilis*) fulles, llata, medul·la comestible

Gatosa (*Ulex parviflorus*) local: argelaga o argilaga de diversos usos tradicionals

Càdec (*Juniperus oxycedrus*) local: ginebró, aromàtic

Estepa blanca, bordiol blanc (*Cistus albidus*) flors roses vistoses amb botó groc

Estepa negra, morisca negra o estepa borrera (*Cistus monspeliensis*) flor blanca

Romaní, romer (*Salvia rosmarinus*) medicinal, gastronomia

Els cingles i els roquissars (muntanya del Molí, coll de Repàs...) Plantes i arbusts que arrelen en el rocam i als sols més prims i pedregosos.

Crespinell, raïm de pastor o unglà de gat (*Sedum sediforme*) molt resistent

Farigola, timó, tomell (*Thymus vulgaris*) d'ús medicinal i condiment

Arçot, arnall negre (*Rhamnus lycioides*) atrau insectes que combaten plagues

Raconades a i obagues a resguard (muntanya de la Rovira, i torrent de la Cometa...)

És una àrea a sotavent i a resguard de la influència marítima i amb una orientació que afavoreix l'existència d'algunes espècies poc freqüents en aquestes contrades.

Llorer, llor (*Laurus nobilis*) d'ús medicinal, condiment, símbol, ornament

Roure, roure martinenc (*Quercus pubescens*) fusta de serra

Galzeran, boix marí, brusc, cirerer de Betlem (*Ruscus aculeatus*) ornament

ADC, Associació de Defensa i Conservació-Massís de Bonastre

Correu electrònic: ADCbonastre@gmail.com

BlogWeb: <https://adcmassisdebonastre.blogspot.com>

Instagram: https://www.instagram.com/adc_bonastre